

TÜRKÇE

FİİLLER (EYLEMLER) 3

- 3- **Sürerlik:** Fiil Kök ya da Gövdesi + **E GEL / E DUR** / **E KAL** + Zaman Eki + Kişi Eki

Cümleye işin devam ettiği anlamını katar. Bugün çok işlek bir birleşik fiil değildir.

Bakakalmak, gidedurmak, olagelmek...

- 4- **Yaklaşma:** Fiil Kök ya da Gövdesi + **A YAZ / E YAZ** + Zaman Eki + Kişi Eki

Fiilin gerçekleşmesine az kalması anlamı katar. Bu da çok işlek olmayan bir birleşik fiildir.

Öleyazmak, düşeyazmak, donayazmak...

c) **Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller:**

Çoğunluğunu deyimler oluşturur. İsim soylu sözcük ya da sözcük öbekleriyle bir fiilin bir araya gelmesiyle oluşur. Genellikle mecaz anlam taşırlar.

Kahkaha atmak, başa çıkmak, eziyet etmek...

KARIŞTIRMA! Kurallı birleşik fiillerin hepsi bitişik yazılır. Anlamca kaynaşmış birleşmiş fiiller ise sözcüklerin gerçek anlamdan uzaklaşıp uzaklaşmaması göre bitişik veya ayrı yazılır.

ÇALIŞMA: Aşağıdaki fiillerin yapısına bakalım.

Hazırladım:

Başvurdum:

Bekleyedurun:

Fısıldamış:

Doymuş:

Şükürler olsun:

Hapsoldük:

KAZANIM 6: Fiil çekim ekleri ve fiil çekimlerini (Basit çekim, birleşik çekim, ek-fiil) kavrar.

ANAHTAR: İsimlerin ve isim soylu sözcüklerin fiil gibi çekimlenerek yüklem olmasını sağlar. Başka bir deyişle isimlerin ve isim soylu sözcüklerin yüklem olabilmesi için ek-fiil alması şarttır. **Ek- fiil "i-" fiilidir.**

UNUTMA! Ek-fiilin cümlede 2 görevi vardır. 1. İsimlere ve isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapmak, 2. Fiillere gelerek birleşik zamanlı (birleşik çekimli) fiil yapmak.

a) **İSİM ÇEKİMİ:** Ek fiil isim ya da isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapar. İsim çekimlerinde ek fiilin dört zaman çekimi vardır.

1-Geniş zaman çekimi: En çok soru gelen çekimdir. Doğrudan doğruya şahıs ekleri isim ya da isim soylu sözcüğe getirilir.

1. Tekil kişi :Çalışkan-**ım**
2. Tekil kişi :Çalışkan-**sın**
3. Tekil kişi: Çalışkan-**dır**
 - 1.Çoğul kişi: Çalışkan-**ız**
 2. Çoğul Kişi: Çalışkan-**sınız**
 - 3.Çoğul kişi: Çalışkan-**dırlar**

UNUTMA! Geniş zaman çekiminin 3.tekil kişi çekiminde görülen "-dır" eki düşebilir.

2-Görülen geçmiş zaman çekimi: İsim ya da isim soylu sözcüklere ek fiilin görülen geçmiş zaman çekiminin getirilmesiyle yapılır.

Çocuk-**tu-m**(çocuk idim), akıllı-y-**dı-n**(akıllı idin), sevimli-y-**di** (sevimli idi), kadar-**dı** (kadar idi)...

3-Öğrenilen geçmiş zaman çekimi: İsim ya da isim soylu sözcüklere ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminin getirilmesiyle yapılır.

Var-**mış** (var imiş), zalim-**miş**-ler(zalim imişler), çiçek-**miş**-sınız(çiçek imişsiniz)...

4-Şart çekimi: İsim ya da isim soylu sözcüklere ek fiilin şart ekin çekiminin getirilmesiyle yapılır.

Zengin-**se-niz**(zengin iseniz), doğru-y-**sa**(doğru ise), başarılı-y-**sa-k** (başarılı isek)...

UNUTMA! Ek-fiil isimleri ve isim soylu sözcükleri görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ya da geniş zaman çekimleriyle yüklem yapar. Ancak ek-fiilin şart çekimini alan isimler yüklem olmaz.

Orası eskiden ormanlık bir **araziydi**.

"araziydi" sözcüğü ek-fiil görülen geçmiş zaman çekimiyle yüklem olmuştur.

Bu sene sınav soruları **kolaymış**.

"kolaymış" sözcüğü ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimiyle yüklem olmuştur.

Biz yılların eskitemediği **dostlarız**.

"dostlarız" sözcüğü ek-fiilin geniş zaman çekimiyle yüklem olmuştur.

Hastaysan ağrı kesici ilaç iç.

“hastaysan” sözcüğü ek-fiilin şart kipi ile çekimlenmiş ama yüklem olmamış.

b) **FIİL ÇEKİMİ:** Fiillerde birleşik zamanlı fiil yapar. Hikaye, rivayet ve şart birleşik zaman dediğimiz aslında ek fiilin **görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart** çekimidir.

1- **Görülen geçmiş zaman (hikaye)** : Fiil Kök ya da Gövdesi + **-DI/ -TI**+ Zaman Eki + Kişi Eki Bulaydım -bula idim

Sormasaydın-sormasa idin

2- **Öğrenilen geçmiş zaman çekimi(rivayet)**: Fiil Kök ya da Gövdesi + **-MIŞ**+ Zaman Eki + Kişi Eki

Gezecekmişiz- gezecek imişiz

3.Şart çekimi: Fiil Kök ya da Gövdesi + **-SA/ -SE**+ Zaman Eki + Kişi Eki Çalmışsa, artacaksak...

ANAHTAR: Ek fiilin olumsuzu “**değil**” olumsuzluk edatıyla yapılır.

Aptal değiliz, temiz değiller...

- Zaman ve şahıs ekleri “**değil**” olumsuzluk edatının arkasına gelir.

Bunları söyleyen ben değil-miş-im.

KARIŞTIRMA: Ek- fiil eki ile zaman ekini karıştırma. Bağlamı iyi değerlendir. “Değil” edatıyla olumsuzunu yaptığımızda anlam bozulmuyorsa ek-fiildir, anlam bozuluyorsa ek-fiil değildir.

Karnım iki gündür açtı. (aç idi). /Karnım iki gündür aç değil-di. (ek-fiil)

Kapıyı ardına kadar açtı.(aç-tı) / Kapıyı ardına kadar aç değil-di. (ek-fiil değil)

ANAHTAR: Ek fiilde soru “**mi**” ile yapılır.

Usta mıymış?
Söylemişler miydi?
Katılacak mıydınız?

ANAHTAR: Ek fiil cümleye çeşitli anlamlar kazandırır.

Öğleden sonra gezintiye çıkacaktık. (Gerçekleşmemiş niyet)

Eskiden sokak hayvanlarını beslerdik. (Terk edilmiş alışkanlık)

Sınavda tüm soruları doğru yapmışmış. (Küçümseme, inanmama)

Ciceklerini zamanında sulamalıydın. (Gereklilik)

ANAHTAR: BİRLEŞİK ZAMANLI FİİLLER

Basit zamanlı (basit çekimli) fiillere yani tek bir zaman veya kip eki almış fiillere ek fiilin **görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart** çekimleri getirilerek yapılır. Bu çekimlerde ek fiil “-i-” çoğunlukla düşer.

Birleşik zamanlı fiillerin 3 çeşidi vardır.

HİKAYE BİRLEŞİK ZAMAN: Fiil Kök ya da Gövdesi + + Zaman Eki **-DI/ -TI** + Kişi Eki

Bul-a-y-dı-m (bula idim): İstek kipinin hikayesi 1.tekil kişi

Başlamışlardı: ö.g.z. hikayesi 3. Çoğul kişi

Soruyordum: Şimdiki zamanın hikayesi 1.tekil kişi
Çalışmalıydık: Gereklilik kipinin hikayesi 1. Çoğul kişi

RİVAYET BİRLEŞİK ZAMAN: Fiil Kök ya da Gövdesi + **-MIŞ**+ Zaman Eki + Kişi Eki

Gezecekmişiz(gezecek imişiz): Gelecek zamanın rivayeti 1.ç.k

Bil-se-y-miş: Şart kipinin rivayeti 3.tekil kişi

Ara-r-mış: Geniş zamanın rivayeti 1.tekil kişi

ŞART BİRLEŞİK ZAMAN :Fiil Kök ya da Gövdesi + **-SA/ -SE**+ Zaman Eki + Kişi Eki

Ağla-y-acak-sa-k (ağlayacak isek): Gelecek zamanın şartı 1. Çoğul kişi

Olmazsa: Geniş zamanın şartı 3. Tekil kişi

UNUTMA!

- Basit çekimli tüm fiiller birleşik zaman yapılamaz. Emir kipinin birleşik zaman yapılamaz.

- Ek fiil geniş zaman eki“-dır” birleşik zaman yapmaz. Zaten ek fiil geniş zaman çekimi isimlerde olur. “-dır” ekinin fiillere gelmesi ise başka bir şeydir, fiillere geldiğinde ihtimal ya da kesinlik anlamı katan bu ekin adı “bildirme eki” dir.

Şimdiye çoktan gitmiş-tir. (“-tir” eki ek-fiil eki değil. Çünkü fiillerde ek-fiil geniş zaman çekimi yoktur. Bu ek bildirme ekidir.)

- Birleşik zamanlı fiillerde anlam (kip, zaman)

kayması olmaz.

ÇALIŞMA:

Aşağıdaki cümlelerde bulunan ek-fiil almış sözcükleri inceleyelim.

İşini mükemmel hale getirmek için sabaha kadar uğraşmıştı.

Yapay zeka geleceğin önemli meslek dallarından biriymiş.